

BERICHTEN66

VERENIGING VOOR

VRIJ EN VERANTWOORD

VAREN OP DE WADDEN

JUNI 2007

BESTUUR VERENIGING WADVAARDERS

Maarten Snel	voorzitter	058 2665703
Maaik Richards	secretaris	0566 624606
Evert-Jan de Kluizenaar	penningmeester	050 3183267
Karel Helder	vice-voorzitter	0515 579433
Hans Detmers	bestuurslid	0515 425335
Gerd Beunk	adviseerend lid	0348 434815
Jaap Bosch	aspirant-lid	06 53326522
Gerke Brouwer	aspirant-lid	035 6321403

e-mail: bestuur@wadvaarders.nl
of postbusadres secretariaat

REDACTIE BERICHTEN

Martin Berk	030 2732243
Karin Broer	0566-621104
Rian Rensen-Bronkhorst	040 2834340

e-mail redactie: redactie@wadvaarders.nl
of postbusadres secretariaat

GRAFISCHE VORMGEVING

Siebe Kuipers	06 50 246 706
---------------	---------------

e-mail redactie: berichten@wadvaarders.nl
of postbusadres secretariaat

SECRETARIAAT EN LEDENADMINISTRATIE

Vereniging Wadvaarders
Postbus 9524 9703 LM Groningen
Telefoon (10-16 u) (050) 54 46 004
Fax (24 u) (050) 54 46 103
e-mail: ledenadmin@wadvaarders.nl
Vermeld als lid uw lidnummer.

ADRESWIJZIGINGEN

of vragen over contributiebetalingen
graag per e-mail, fax of brief.

CONTRIBUTIE

minimaal € 20,- per jaar
Postbank rek.nr. 3991305
t.n.v. Wadvaarders te Groningen

INTERNET

www.wadvaarders.nl Frank Nieuwenhuijsen

OMSLAGFOTO: Rian Rensen-Bronkhorst

OVERNAME: van foto's en teksten – ook na publicatie op de Wadvaarders-site – is alleen toegestaan met bronvermelding en met toestemming van de fotograaf of auteur.

Berichten is een uitgave van en voor leden van de Vereniging Wadvaarders en verschijnt viermaal per jaar. Aan de inhoud of het ontvangen van Berichten kunnen geen rechten worden ontleend.

Berichten 67 verschijnt in oktober 2007. Tot 6 september kunt u kopij aanleveren. De redactie kan ingezonden teksten inkorten of redigeren

Wadvaarderswinkel

De postorderverkoop van polo's, t-shirts en tassen is gestaakt. De resterende artikelen worden tegen gereduceerde prijzen verkocht tijdens Wadvaarders bijeenkomsten.

NIEUWE VLAGGEN

Grote vlag 70x50	€ 20,-
Kleine vlag 45x35	€ 15,-

Prijs inclusief verzendkosten.

Bij verkoop tijdens vergaderingen worden verzendkosten á € 2,50 niet berekend.

BESTELLING

Door overmaking op giro 3991305 van het juiste bedrag onder vermelding van gewenste vlag. Vergeet deze vermelding niet en gebruik alléén de voorzijde van een overschrijvingsformulier.

B

Van de redactie

Na een werkelijk fantastische aprilmaand hoeft de redactie bij dit herfstachtige meiweer niet knarsetandend naar buiten te kijken. Helemaal niet erg nu gekluisterd te zijn aan de pc, lekker binnen aan Berichten werken terwijl het buiten regent en de bomen soms angstaanjagend heen en weer buigen, beslist geen vaarweer! Dat u in dit nummer nog wat winterverhalen aantreft, is niet geïnspireerd door het huidige weer. Twee stukken, een van onze Duitse zustervereniging en een van Pieter van Kuppenveld zijn de vorige keer tussen de wal en het schip geraakt, vandaar. En natuurlijk onze excuses aan de schrijvers. Op de volgende pagina treft u een nieuwe rubriek aan: Van de voorzitter. Het is de bedoeling dat voortaan het bestuur bij monde van de voorzitter hierin zijn plannen uiteenzet,

“Vrij en verantwoord? ... Maar niet zonder onze hulp!”

ontwikkelingen toelicht, kortom, de leden op de hoogte houdt van wat er zoal speelt rond het vrij en verantwoord varen op de Waddenzee. Dat Simonszand weer aan de orde komt, spreekt bijna vanzelf. Simonszand in de Waddenzee is voor de wadvaarder wat de Mount Everest in de Himalaya is voor de bergbeklimmer: de ultieme uitdaging! Verder kunt u lezen hoe de kaart van 2007 veranderd is ten opzichte van die van 2006. De scholekster wordt onder de loep genomen, er is wat informatie van huishoudkundige aard. De column wordt deze keer geschreven door

Karin Broer. Op dit moment is er (nog) geen vaste columnist. De redactie nodigt iedereen met een al dan niet tegendraadse en actuele wadvaardersmening deze in te zenden. Zo'n column mag 475-500 woorden bevatten. Het staat de redactie natuurlijk vrij bijdragen niet op te nemen.

NIEUWS

Slecht nieuws: voorlopig geldt een anker-, droogval- en betredingsverbod ten zuiden van Oost-Vlieland. De diepe geul is het eiland heel dicht genaderd. Samen met de steile rand en de instabiliteit van de wadplaat, kan dit ook de stabiliteit van de dijk aantasten. Ter hoogte van het gemeentehuis kan wel geankerd en drooggevallen worden. Het betreden van de dijk tussen de coupure en de bank bij het witte hekje is op eigen risico. Goed nieuws: op 18 mei gaven dwergsterns een show weg langs de afsluitdijk. Teun van Waart meldde dat ze inmiddels ook weer op de Vliehors broeden. Er is wel een probleemje: die brutaaltjes hebben domicilie gekozen in niet afgesloten gebied. Teun vertelde dat de schipper van de Vriendschap zeer rekening houdt met hun aanwezigheid. Dat moeten wij Wadvaarders ook maar doen, anders regelen terreinbeheerders die denken dwergsterns te begrijpen zeker dat daar volgend jaar van die akelige groene hekjes op de kaart staan.

In deze Berichten:

- 3 Van de redactie en nieuws
4. Van de voorzitter
5. Zeekajakvaren in Duitsland
7. Nieuwjaarsbijeenkomst BiBu
9. Sirenen
10. Zonder koelkast
13. Wat verandert er op 't Wad
14. Schuitengat
15. Scholeksters
18. Column

Van de voorzitter

foto: Evert Jan de Kluizenaar

DE VERENIGINGSCOMMUNICATIE

Sinds begin mei is de nieuwe website in de lucht. Het heeft veel voeten in de aarde gehad, maar www.wadvaarders.nl heeft een nieuw gezicht en een nieuwe opzet gekregen. De eerste reacties van leden en buitenstaanders zijn uitermate positief. Nog belangrijker dan een nieuwe opzet van de website is, dat we grondig hebben nagedacht over onze communicatie en het beleid daarachter. Wat is het belangrijkste nieuws voor onze leden, met welke boodschap richten wij ons tot onze omgeving en tot wie dan, hoe betrekken we potentiële leden bij de vereniging, welke discussie voeren we achter gesloten deuren met elkaar? Hoe betrekken we informanten van binnen en buiten onze vereniging bij website en Berichten? Voor de redactie van Berichten verandert er relatief weinig. De redactie van de website wordt aanzienlijk uitgebreid. En tussen deze beide redacties vindt georganiseerd overleg plaats. Dit alles onder supervisie van het bestuur dat de eindverantwoordelijkheid voor onze communicatie draagt.

DE TOEKOMST VAN DE ERECODE

Het seizoen 2006 was het laatste in de serie van vier proefjaren met de Erecode. De signalen die ik van de mensen uit de praktijk opvang, zijn positief en bevestigen wat wij reeds hoopten en verwachtten: vrij en verantwoord varen en droogvallen op het Wad is goed mogelijk. Zowel de schippers (recreatief en professioneel)

als de ‘terreinbeheerders-te-velde’ willen niet terug naar de oude 200-meter-en-excessen regeling. Ook op beleidsniveau heerst veel enthousiasme over het werken met de Erecode. Typerend daarvoor is dat de directeur van de afdeling Noord van Natuurmonumenten op onze jaarvergadering sprak van ‘sociale innovatie’. Pijnlijk is, dat ondanks al deze positieve signalen er nog steeds geen eindevaluatie over de proef op tafel ligt. Desondanks wordt op het moment dat ik dit schrijf voorgesteld de droogvalregeling volgens de Erecode met enkele jaren te verlengen. Het Regionaal College Waddenzee beslist daarover op 4 juni. Onze bijdragen aan een ‘handhavingsarrangement’ Binnen afzienbare termijn komt er een discussie op ons af over de bijdragen die wij als vereniging willen en kunnen leveren aan de handhaving van de Erecode. Informeren en voorlichten doen wij al, waarnemen van het gedrag van droogvallers deden we de afgelopen jaren ook. En we weten uit ervaring: aanspreken werkt. Flagrant overtreedingen van de Erecode worden soms gemeld, maar het is niet altijd eenvoudig wat je daarmee wilt doen. In de vorige Berichten stond een drietal voorbeelden daarvan beschreven. Over dit gevoelige onderwerp wil het bestuur met de leden in discussie, om tijdens de jaarvergadering van begin 2008 een standpunt te kunnen innemen.

Namens het bestuur,
Maarten Snel

Zeekajak varen in Duitsland

Pieter van Kuppenveld, foto's Jan Boll

De Salzwasser Union, opgericht in 1985, is de overkoepelende organisatie voor kajakvaren op zee. De interesse voor de geschiedenis en ontwikkeling van het kajakvaren, het enthousiasme voor de zee en de bescherming van het gebied zijn de bindende factoren voor deze vereniging. Eeuwen geleden gebruikten de bewoners van de Noordpoolgebieden boten, voortgestuwd door peddel en spierkracht, voor de jacht en het vervoer op zee. De moderne kajaks zijn zeewaardige eenmansboten (een enkele tweemans). Er zijn ook zeewaardige vouwkanoe's.

De Salzwasser Union ontwikkelt lesmateriaal en geeft hiermee cursussen voor beginners tot gevorderden. Het lesmateriaal bevat onder andere nautische kennis, peddel- en reddingstechniek en reddingsvaardigheden die nodig zijn voor veilig varen. Er is ook aandacht voor aan de natuur aangepast gedrag. Zij waarborgen de kwaliteit door een uitgebreid opleidingsprogramma. Het programma omvat onder andere de Regionale Veiligheidstrainingen in het binnenland, workshops over verschillende onderwerpen, een jaarlijks georganiseerd symposium (Deutsche Seekajakwoche) en een

regelmatige uitwisseling van publicaties op internationaal niveau. Het tijdschrift voor de leden 'Seekajak' verschijnt vijfmaal per jaar. Van het opleidingshandboek 'Küstenpaddlers Basiswissen' is inmiddels de vierde druk verschenen. De Salzwasser Union vertegenwoordigt de belangen van de zeekajakvaarders bij de overheid. De Union neemt als onafhankelijke organisatie, met eigen standpunten, deel aan de discussie over de 'Befahrensregelungen' in de Nationale Parken en vertegenwoordigt de belangen van zeekajakvaarders naast de grote watersportverbonden (DSV, DMYV, DKV). De Salzwasser Union bevordert ook de goede samenwerking met zeilers en andere watersporters. Alle bestuursleden en andere medewerkers zijn vrijwilligers. De Salzwasser Union accepteert de Nationale Parken aan de Duitse kust en onderschrijft de beschermingsdoelen. Door informatie te geven over het National Park concept en actieve deelname aan de totstandkoming hiervan, wordt gezorgd voor natuurvriendelijk kajakvaren in kwetsbare gebieden.

CURSUSSEN VAN DE SALZWASSER UNION

1. Regionale Veiligheidstraining RST

Deze gestandaardiseerde cursus is bedoeld als oefening en is de basis voor verdere opleiding van zeekajakvaarders.

Onderdelen van deze cursus zijn: warming-up, peddeltechniek, steuntechniek, reddingstechniek, sleeptechniek en signalen.

2. Kennismakingstocht

De Salzwasser Union biedt eenvoudige dagtochten aan dicht onder de kust. Voorwaarden voor deelname zijn:

beheersing basistechniek peddelen, een zeewaardig uitgeruste kajak, deelgenomen hebben aan de regionale veiligheidstraining RST.

3. Zeebekwaamheid (A-schein)

Navigatie, zeemanschap, meteorologische kennis, peddel- en reddingstechnieken, eerste hulp, natuurbescherming.

Met het A-schein is men in staat zelfstandig onder normale omstandigheden in getijdewater te varen. Bij moeilijke omstandigheden onder begeleiding van een "Fahrtenleiter".

4. Fahrtenleiter (B-schein)

In de cursus Fahrtenleiter krijg je de kennis en vaardigheden om een groep kajakvaarders, ook onder moeilijke omstandigheden, op getijdewater te begeleiden.

5. Ausbilder (C-schein)

Kwalificatie tot opleider bij de Salzwasser Union.

De laatste jaren organiseren Salzwasser Union en Nederlandse Kanobond gezamenlijk een opleidingsprogramma, waar zowel Nederlandse als Duitse kajakvaarders aan deelnemen.

CONTACTPERSONEN

voor Duitsland:
Rüdiger Schäfer
Im Achterkamp 24
28359 Bremen
Duitsland

voor Nederland
Urs Steiner
Klosterstrasse 9 D
41747 Viersen
Duitsland

Ledenadministratie
Martina Schüt
Grenzstrasse 56
28217 Bremen

E-mail: adressen@salzwasserunion.de
www.salzwasserunion.de

Nieuwjaarsbijeenkomst BiBu

Pieter van Kuppenveld, foto Evert Jan de Kluizenaar

Ook al heb ik een tijd niets geschreven, wil dat nog niet zeggen dat er niets gebeurt in Duitsland langs de Waddenzee. Zo is er in Fedderwardersiel (op de kop van Butjadingen tussen Jade en Weser) de BurgerInitiative Butjadingen (BiBu; www.bibu.de). Deze organisatie zet zich in voor het behoud van de havens van Fedderwardersiel, zowel de vanouds bestaande vissershavens als de iets verder gelegen jachthavens. BiBu is in

2001 opgericht als reactie op het steeds ondieper worden van de geulen voor deze haven. Dit wordt veroorzaakt door het baggeren op de Weser waardoor er slib in het water komt dat op het wad neerslaat.

BiBu houdt jaarlijks medio januari een nieuwjaarsreceptie waar leden, relaties, politici en vertegenwoordigers uit het

bedrijfsleven elkaar onder het genot van een glaasje sekt ontmoeten.

Er worden enkele toespraken gehouden en bedankjes uitgesproken. Dit jaar ben ik er als vertegenwoordiger van de Wadvaarders naartoe geweest.

De Wadvaarders hebben daar verteld wat hun activiteiten zijn geweest rond de aanwijzing van het Waddengebied tot Wereldnatuurerfgoed van de Unesco. Deze aanwijzing is afgesproken tijdens de trilaterale ministersconferenties over de Waddenzee. In 2005 op Schiermonnikoog hebben Nederland en Duitsland besloten om een begin te maken met de aanvraagprocedure. In Duitsland is daar nog niet veel van te merken maar men krijgt er wel mee te maken. Het was nieuws voor de aanwezigen. Vooral het feit dat de Wadvaarders er in Nederland in geslaagd zijn om vast te leggen dat de mens een onlosmakelijk deel van de Waddennatuur is en daardoor dus ook zijn 'aanwezigheidsrecht' heeft, maakte indruk. Een aanwezige politicus sprak na mij zijn verbazing erover uit dat het idee om de Waddenzee aan te wijzen als Wereldnatuurerfgoed al vanaf 1991 loopt en nog niet leeft in het Duitse Waddengebied.

Twee onderwerpen die besproken werden wil ik nog noemen. Het waterschap daar heeft ook last van de verondieping van de geulen voor Fedderwardersiel. Het noordelijke gedeelte van Butjadingen spuit bij laagwater via de sluis van Fedderwardersiel. Doordat de geulen even buiten de haven ondieper worden en de drempel voor de haven dus hoger wordt, kunnen zij minder lang water spuien en hebben dus moeite om het gebied erachter droog te houden. Zij hebben al een paar keer een praktische oplossing voorgesteld maar men (de politiek) wil eerst studies verrichten naar het probleem.

Er is onlangs door de regering van Niedersachsen 5.000.000,- gereserveerd voor een studie naar het probleem bij

Fedderwardersiel.

De vertegenwoordiger van het waterschap wist met verve (in 'Plattduuts') te vertellen dat een stroomleidam voor de havens toereikend zou zijn om het probleem op te lossen. Deze stroomleidam houdt de stroomsnelheid voor de havens voldoende hoog waardoor slibafzetting daar niet meer voor kan komen. Kosten van deze leidam: 2.500.000,00! Een vertegenwoordiger van het Havenschap Weser hield ook een toespraak. Fedderwardersiel is boos dat bij de aanname van het plan Ruimtelijke Ordening Waddenkust deze haven niet als haven is aangewezen. Daardoor investeert Niedersachsen niet in deze haven als haven. De vertegenwoordiger van het Havenschap betoogde dat Fedderwardersiel daar niet rouwig om hoeft te zijn. De havens die aangewezen zijn als (commerciële) haven worden daarop ook afgerekend. dat wil zeggen dat economische normen worden gehanteerd voor het bestaansrecht van een haven zoals dat voor de zeehavens van onder andere Bremerhaven en Wilhelmshaven geldt.

Het Havenschap is ervan overtuigd dat Fedderwardersiel niet aan deze normen kan voldoen. Hij betoogde verder dat Fedderwardersiel wel bestaansrecht heeft en ook behouden moet blijven, maar dat ondersteuning daarvoor niet uit de algemene havenfondsen van Niedersachsen moet komen, maar uit andere fondsen. Hij zei verder dat Fedderwardersiel dat overigens wel verdient.

Al met al een aardige bijeenkomst waar enerzijds de Wadvaarders enig vlagvertoon hebben kunnen plegen en waar anderzijds ook ideeën zijn opgedaan om 'bondgenoten' te zoeken bij partijen die niet onmiddellijk voor de hand liggen.

Sirenen

Eilard Jacobs, foto Eilard Jacobs

Simonszand staat ieder jaar weer op ons programma. Nou ja programma, als iets zich niet laat programmeren is dat het Wad wel en in het bijzonder Simonszand. Odysseus hoort Sirenen roepen op hun weiden vol met bloemen en laat zijn mannen hun oren dichtstoppen om zich niet door hen te laten verleiden waardoor ze op de gevaarlijke rotsen terecht zullen komen. Hij laat zichzelf aan de mast vastbinden. Op Simonszand ben ik nog nooit bloemenweiden of rotsen tegen gekomen, maar de verleiding en gevaar zijn er niet minder om.

Nou laat ik mij graag verleiden, zeker als dit deskundig gebeurt. Dus houd ik mijn oren open en blijf bij de mast uit de buurt. We slagen er tot nu toe steeds weer in onze route zo te organiseren dat er een nachtje Simonszand bij zit. Op de site en de berichten wordt voortdurend beschreven hoe Simonszand al dan niet bereikt is. Kennelijk horen we tot de gelukkigen, want tot nu toe is het ons ieder jaar gelukt om min of meer in de lagune droog te vallen.

De laatste tweekeer met wat moeite trouwens. In het voorjaar kwamen we wel door het geultje maar we kwamen (of durfden) niet veel hoger op de lagune binnen, dus lagen we op een sterke stroom die het schip diep ingroef. Vorige zomer maakten we het nog wat bonter. "Om droogte en sterke stroom te vermijden kunnen we het beste kort na hoogwater naar binnen varen" meende ik. Dus gooiden we in Noordpolderzijl los zodra de boot wat schommelde bij het opkomende tij (en zaten vervolgens nog een half uur in het geultje in de modder te kijken hoe latere vertrekkers wél gelijk naar buiten stoomden). Maar we kwamen toch nog tijdig genoeg in de Zuidoost Lauwers voor een aanzienlijk tegenstroompje. Pas toen Simonszand naderde kenterde het tij, goed getimed vonden we zelf ...

Daar aangekomen probeerde ik in een combinatie van plaatselijke bekendheid (van een jaar geleden!) en hydraulisch inzicht (van mijn opleiding uit 1978), de loop van het stroompje te verkennen.

in wankel evenwicht

Zonder koelkast

Rian Rensen-Bronkhorst, foto Rian R-B.

Dat viel een beetje tegen, het stroomde wel, daar niet van. Maar niet in een kolkend prieltje, maar in een brede stroom recht uit de lagune. Dwars op de stroom leek het een tijdje net of we vooruit kwamen, maar de afstand tot het “vaste” Simonszand werd er niet minder op. Nog wat gas bij en toen ook dat niet hielp was duidelijk dat we al vastzaten. Het was, schatte ik, een uurtje na hoogwater en twee dagen na springtij. De lagune lag nog steeds Sireneachtig te lonken, maar wij zaten rotsvast (maar wel op zand gelukkig). Toen het water viel was duidelijk dat de dwarsstroom ons in een wankel evenwicht precies bovenop de steile rand van het geultje had gezet.

Het wandelen en foerageren van schelpdieren op Simonszand was er niet minder aangenaam door, trouwens. Die nacht werd ik wakker van geklots en enige beweging. Het was pal hoogwater. Maar getrek aan de ankerlijn noch motorgeweld hielp ons van onze wankelende positie af. De volgende ochtend lagen we in een nog onveranderd labiel evenwicht. Uiteindelijk bracht het middagtij toch de verlossing en was ook dit Simonszandbezoek weer afgerond.

Deze zomer gaan we weer, vroeg in het tij om toch weer in de lagune te kunnen liggen. Als u in december in het jaarverslag van de KNRM leest over een zeeschouw die na veertien dagen voedsel- en drinkwatergebrek door de reddingsboten van Schier en Eemshaven gezamenlijk van Simonszand is gesleurd, dan kent u onze identiteit. De schipper was al donateur.

Eilard Jacobs

“Hebben jullie geen koelkast! *?_!_?_!* “. “Neen, zeg, hoe doe je dat dan, eten jullie alleen uit blik?” “Nou, ik heb graag een koel biertje!” “Ik ben als de dood voor bedorven eten”. Dat zijn zo de dingen die we te horen krijgen als we vertellen dat we een koelkast niet missen, zelfs niet willen bezitten.

Walstroom gebruiken we eigenlijk alleen om de accu's te laden, warm water te maken en voor allerlei andere mogelijkheden om gas te sparen, want gas kopen is lang niet altijd een simpel boodschapje.

Tijd voor de antwoorden. We eten bijna nooit uit blik, alleen voor tomatenpuree maken we een uitzondering. Bier en witte wijn kun je uitstekend koelen door ze in een natte doek te wikkelen en op een winderige plek uit de zon te plaatsen, desnoods in een bak met een bodempje water. Groenten en fruit horen niet in de koelkast, wel eens van de kreet ‘koude bederf’ gehoord? Daarom laat ik ook altijd groenten en fruit liggen dat steenkoud en bedauwd in de supermarkt ligt: heb je pech dan is het rot en beschimmeld na een dag. Eigenlijk moet je bij de aanschaf van groente en fruit zeker weten dat ze niet telkens 's nachts de koelcel in verdwijnen. Nu onze actie met vlees, dat is een wat uitgebreider verhaal.

Van vroeger, maar nog steeds bruikbaar Enkele jaren geleden waren we in Arnhem, in het Openluchtmuseum. Daar staat een rijtje arbeiderswoningen uit Tilburg. Het eerste huisje is in oorspronkelijke staat – eind negentiende eeuw – het laatste is ingericht met rotanstoelen, boekenkasten uit B2-blokken en planken, een Dru-oliehaard, kortom: typisch jaren zestig van de twintigste eeuw, zo ongeveer ons eerste interieur. In de huisjes ertussen zie je hoe ze telkens aangepast werden aan de eisen van de tijd. In een van de huisjes stonden weckpotten met vlees in de voorraadkast, ze zagen er nog perfect uit. En dááaraan moest ik

denken toen ik in een Zweedse supermarkt overwoog of ik het spannende stuk elandvlees wel of niet zou kopen. Het leek me heel interessant om te proberen maar het stuk was wel heel erg groot voor twee personen. En zo ben ik aan het wecken geslagen en dat doe ik nu al een tijdje naar volle tevredenheid. Een voorwaarde voor succes is pijnlijk schoon en zorgvuldig werken. Aan boord, waar de omstandigheden nu eenmaal wat minder zijn dan thuis, gebruik ik voor het wecken altijd de hogedrukpan – ze bestaan zonder die onhandige steel, het is alleen zoeken naar een winkel die die voor je wil bestellen. Thuis neem ik de pastapan. Het prettigst in gebruik vind ik potten met een wijde opening, zoals de jampotten van 'Bonne maman' daar krijg je het vlees het gemakkelijkst in. Van de grote gaan er twee in de snelkookpan, van de kleine drie.

Kijk de rand van de potten goed na, er mogen geen stukjes – hoe klein ook – ontbreken. Ook de deksels moeten volkomen gaaf zijn

WERKWIJZE

Neem vleessoorten die altijd volledig gaar gegeten worden. Maak ze klaar zoals altijd, voor stoofvlees en andere soorten die veel tijd nodig hebben, is tweederde van de stooftijd voldoende. Was de potten en deksels af met heet soda-water, spoel ze na met heet water. Doe het vlees in de potten, verdeel de braadjus over de potten, voeg eventueel wat water toe. Het vlees kan gerust ver boven het vloei-stofoppervlak uitsteken, dat is van geen enkele invloed op de kwaliteit. Maak de rand van de potten zorgvuldig schoon want vet kan de rubberen rand van de deksels aantasten. Draai de deksels losjes op de potten. Zet de potten op het rooster in de hogedrukpan, vul die voor eenderde met heet water. Breng de

pan op druk, de temperatuur in de pan wordt dan 1200 C. In de oven op 1200 C heeft geen zin, de inhoud van de potten wordt niet warmer dan 1000 C, omdat water bij normale druk niet warmer kan worden. Na een half uur kan de druk van de pan en kunnen de potten eruit. Draai nu de deksels vast. Bij het afkoelen trekken de deksel met een knal hol, dit is het teken dat het wekken gelukt is en de potten lange tijd bewaard kunnen worden. Soms wordt een deksel niet hol, de inhoud van zo'n pot moet bij voorkeur de volgende dag gegeten worden (het mislukken ligt niet aan de kwaliteit van het vlees, de rand van de pot of de deksel kunnen toch niet gaaf zijn, de deksel kan net een beetje scheef op de pot zitten). Als een deksel uit de voorraad niet meer hol staat, moet je zo'n pot in zijn geheel weggooien, inhoud niet proeven! Voor de rest geldt: voor gebruik gedurende vijftien minuten verhitten, dan is er geen risico.

BOTULISME

Een van de bezwaren die sommigen aanvoeren als het om zelf inmaken van vlees gaat, is de kans op botulisme. Bij alle conserven, zeker eiwitrijke, bestaat risico op botulisme, vandaar het pijnlijk hygiënisch en nauwkeurig werken en het voldoende lang verhitten, bij industriële producten wordt ook gezorgd voor de juiste zuurgraad. Toch zijn er elk jaar mensen die ziek worden door het eten van groenten, vlees, vis, bonen, erwten uit blik of pot. Ook rauwe groenten kunnen een ziektebron zijn. Het meest kenmerkende verschijnsel van vergiftiging door botuline is de verlamming van allerlei spiergroepen. Het gif van een van de Clostridium botulinum soorten wordt onder de merknaam Botox gebruikt om spieren in het gezicht lam te leggen: weg met die frons en horizontale voorhoofdsrimpels! Ook wordt het 'serieuzer' gebruikt, bij spierspasmen kan Botox verlichting geven. Voor wie het interesseert, volgt hier nog iets over botulisme. De ziekte botulisme wordt veroorzaakt door botuline, het gif van de bacterie Clostridi-

um botulinum. Botulinum is afgeleid van botulus, Latijn voor worst. Deze bacterie komt overal voor onder zeer zuurstofarme, vochtige omstandigheden, een zure omgeving wordt niet op prijs gesteld. Wereldwijd is Clostridium in de bodem te vinden. Bij veel mensen leeft de bacterie in de darmen, dat kan onder normale omstandigheden geen kwaad – al weer een reden om in ieder geval voor het inmaken van voedsel je handen goed te wassen. Het gif is niet bestand tegen verhitting, de bacterie ook niet. Maar ... bacteriën kunnen sporen vormen en die verdragen temperatuurwisselingen goed, ze kunnen jarenlang in rusttoestand verkeren. Ook deze sporen zijn overal ter wereld in de bodem aanwezig. Vooral de sporen worden moeilijk gedood, vandaar het steriliseren in de hogedrukpan. Na 20 minuten op 1200 C hebben ze echt het loodje gelegd. Gehakt en worst zijn 'moeilijke' vleesproducten. Niet voor niets is de bacterie naar 'worst' vernoemd! Normaal zul je Clostridium botulinum en eventuele sporen aan de buitenkant vinden. Na bakken, en eventueel eerst afwassen, is vlees veilig. Maar bij het verwerken van vlees tot worst en gehakt wordt de buitenkant van vlees intensief vermengd met de binnenkant. Vooral als er met vlees voor het malen slordig omgesprongen wordt – er zijn veel verhalen over vlees dat men nadat het op de grond gevallen is toch zonder meer verder verwerkt – kan dit een gevaar vormen, zeker nu het gebruik van nitriet als conserveringsmiddel aan banden is gelegd. Dit is geen reden om nooit meer gehakt of worst te eten. De sporen zelf maken ons niet ziek, bij onmiddellijk gebruik is er geen gevaar, maar bij bewaren kunnen de sporen zich tot bacteriën ontwikkelen die het gevaarlijke gif afscheiden. Wil je worst of gehakt steriliseren dan kan dit het beste in de hogedrukpan gebeuren.

Jammer dat het meinumner van 'Zeilen' mij het gras een beetje voor de voeten weggemaaid heeft, maar niet iedere Wadvaarder leest 'Zeilen' en ik hoop ook iets toegevoegd te hebben.

Wat verandert er op 't Wad?

Jan Asselbergs

Van west naar oost gaand valt op dat het afstekertje van het Scheurrak naar het Inschot via de Westkom overal zo'n 20 cm minder diep is. Dat geldt ook voor het wantij van het Zuidoostrak. Oppassen, dus.

Vanaf Harlingen 'rechtdoor' naar BS14, dus langs de 'verkeerde kant' van de Pollendam is juist iets dieper. Maar onder langs de Richel, van IN1B naar Vlieland is 10 tot 20 cm droger geworden.

Het Schuitengat kronkelt net als vorig jaar, de geulen bij West Terschelling, de Slenk, de Meep, het Oosterom en de Noorder Balgen zien er vrij ongewijzigd uit, en dat geldt ook verder oost bij de Blauwe Balg.

Vanaf Harlingen kunnen we op het geheugen naar Ameland. Verder naar het oosten ziet het er echt anders uit. Vanaf het wantij op het Pinkewad loopt de betoning noordelijker via het geultje van het Pinkegat, de benaming is ook veranderd van HB in PG. De rug langs FW1 tot FW 5 is ook een stuk hoger geworden, vorig jaar zagen we daar al een Lemmeraak genadeloos vastlopen. Om in de Holwerderbalg te komen moet je een kronkel maken. Het Smeriggat is zijn oost-west betoning kwijt, de SG tonnenlijn loopt nu naar het zuiden tot het Wierumerwad. De westrand van het 'oude' Smeriggat toont nu -1,8 en -1,9 en dat is erg droog. Meer naar het noorden loopt een klein geultje dat ik aan de website zal aanbieden. Zoals aangekondigd ligt er een geel tonnetje voor de oost-ingang van het Smeriggat. In het gat schijnen wat staakjes te staan.

Rond Schier is de aanloop van zee veranderd, het Westgat is weer echt een westgat, een mijl boven het Rif kan je al naar het westen afbuigen. De gele A t/m G tonnetjes zijn nu iets westelijk vervangen door echte vaarwaterbetoning. Het Plaatgat is nauwelijks veranderd, zodat je nu twee officiële toegangen hebt.

De Geul van Brakzand heeft zowaar tonnetjes in plaats van staakjes gekregen. In de Hoek van de Bant, tegen de dijk van het Lauwersmeer is een Kitesurfgebied aangegeven.

Van het Oort naar het oosten lijkt tussen O15 en O19 weer iets ondieper. Zelf vaar ik als er niet geschoten wordt (meestal) door het Poepegat, dieper en korter.

Geen nieuws in de Eilanderbalg. Ook niet aan de oostkant van Simonszand. De rug langs de Zuid Oost Lauwers, net noord van het Robbengat is weer een stuk hoger: -2,4! Twee jaar terug den-derden we bij RG8 per ongeluk nog net over -1,8 bij puntje hoog, dat gaat nu echt niet meer.

De Warffumerlaag voor Noordpolderzijl ziet er op de kaart iets minder diep uit en dat geldt nog meer voor het wantij op het Uithuizerwad, benieuwd hoe dat zal aanvoelen, zo op het oog heb je daar toch 30 cm minder water. Het Eemswadje lijkt hetzelfde, maar de Meeuwenstaart is een halve meter dieper geworden, daar kan je dus eerder overheen. Borkum bleef zichzelf, maar de aanloop naar Juist werd ondieper, richting Norddeich geen nieuws.

Via de Osterems naar Greetsiel is plotseling 0,70 m minder diep, bij O35A. Van Greetsiel naar Norddeich begint dieper in de Greetsieler Legde, maar is juist weer 0,50 m droger in het Norddeicher Wattfahrwasser.

Naar Delfzijl kan de Bocht van Watum aantrekkelijk zijn, maar de ingang bij de Eemscentrale ziet er nog nauwer uit dan voorheen en daar heb ik al eens een dag vastgezeten, keurig binnen de rode tonnenlijn. Houd hier maar stijf de groene kant. Naar het zuiden weinig bijzonders, maar voor Nieuw Statenzijl heb je ca 0,40 m meer water nodig, zo te zien.

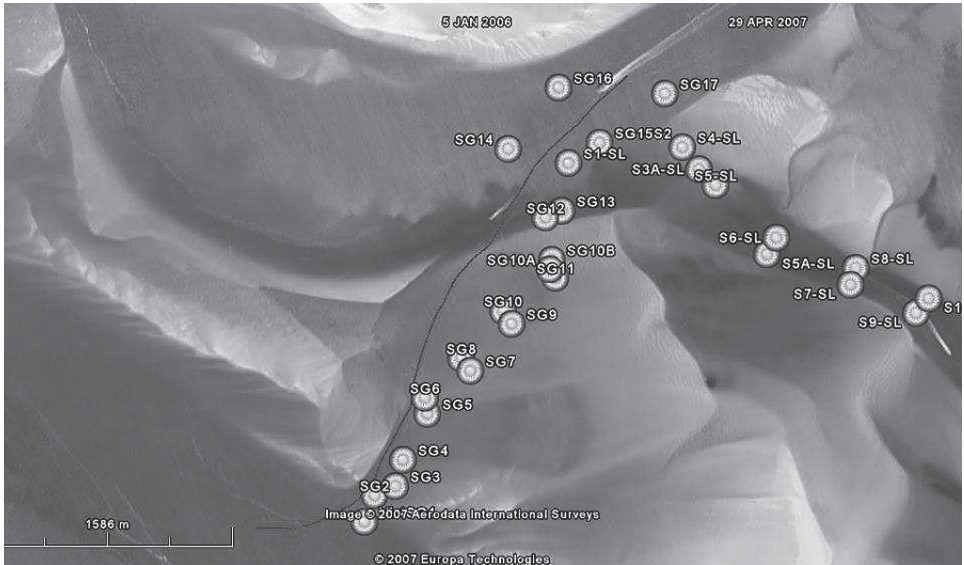
Het Schuitengat

Rian Rensen-Bronkhorst, foto Rian R-B.

“Het Schuitengat kronkelt net als vorig jaar”, zegt Jan Asselbergs. Was dat maar waar! Geen geul is zo veranderlijk als het Schuitengat. Dat hebben we vorig jaar aan den lijve ondervonden: 15 oktober 2006 raakten we met hoogwater vast midden tussen de betonning (de diepgang van onze boot is met het midzwaard omhoog circa 60 cm). Het had geen zin te wachten op het avondhoogwater dat zo’n 20 cm meer water beloofde. We hadden namelijk bij onze pogingen los te komen het hele koelsysteem met zand gevuld. Daar moest de ‘Arie Visser’ dus aan te pas komen! Die kwam ver buiten de groene-tonnenlijn aanvaren, de laatste 30 meter werden door een van onze ‘redders’ lopend afgelegd.

Enkele dagen later werd de betonning ruim 300 meter naar het zuiden verlegd. Begin april 2007 voeren we rond hoogwater weer in het midden van de geul en daar stond verrassend weinig water, veel minder dan de te verwachten 150 cm. De volgende dag hebben we – telefonisch – bij de ‘Brandaris’ geïnformeerd naar de situatie. We kregen het advies een rechte lijn aan te houden tussen de SG15/S2 en de VL4/G1, wel op eigen risico natuurlijk. Thuis keken we op de site van Henk Menninga – ook te vinden via www.wadvaarders.nl: de betonning bleek weer verlegd. Het kaartje, met als ondergrond Google Earth, geeft de betonning van eind April 2007 aan, de streep is de route

die we oktober 2006 gevaren hebben. Op het moment dat ik dit schrijf, kan de betonning al weer heel anders liggen. Begin mei hoorden we twee charterschippers overleggen over de juiste tactiek om door het Schuitengat te komen. De havenmeester van Terschelling noemt het Schuitengat levensgevaarlijk. Dat is misschien iets te dramatisch, maar een gat voor avonturiers is het wel. We hebben tijdens onze actie van najaar 2006 ontdekt dat een flinke föhn en wat breinaalden zo ongeveer tot de basisuitrusting van een wadvaarder behoren. De föhn om slangen gemakkelijk los te kunnen maken, de breinaalden waren nodig om met behulp van veel water en afwasmiddel de warmtewisselaar van de intercooling van zand te ontdoen.

Scholeksters

Rian Rensen-Bronkhorst, foto Rian R-B.

Je kunt je de Waddenzee nauwelijks voorstellen zonder de luidruchtige scholeksters, ze worden ook wel bonte piet genoemd. Zodra het rond je boot droogvalt, zijn ze er: zwarte kop, rug en 'schouder', witte buik en borst, stevige koraalrode snavel. Rustig voedsel zoeken wisselen ze af met merkwaardig in een groepje als gekken heen en weer rennen waarbij ze luid 'tepiet, tepiet, tepiet ...' roepen terwijl rug en kop Je kunt je de Waddenzee nauwelijks voorstellen zonder de luidruchtige scholeksters, ze worden ook wel bonte piet genoemd. Zodra het rond je boot droogvalt, zijn ze er: zwarte kop, rug en 'schouder', witte buik en borst, stevige koraalrode snavel. Rustig voedsel zoeken wisselen ze af met merkwaardig in een groepje als gekken heen en weer rennen waarbij ze luid 'tepiet, tepiet, tepiet ...' roepen terwijl rug en kop een bijna horizontale lijn vormen en de snavel

tepiet, tepiет, tepiет ...

recht naar beneden wijst. Hoewel de scholekster nog steeds een zeer algemene broedvogel is, neemt hun aantal opvallend af. Dat wordt geweten aan de toenemende voedselschaarste in de Waddenzee. Of moet het omgedraaid worden en moet je zeggen: "teveel vogels willen leven rond de Waddenzee, meer dan de Waddenzee aankan"?

TERRITORIUM

Als je ze zo al voedsel zoekend ziet, allemaal met de kop naar dezelfde kant, altijd met voldoende afstand tot elkaar zodat in geval van nood iedere vogel tijdig op kan vliegen, kun je je niet voorstellen dat ze een heftige strijd voeren om het beste territorium. Een goed territorium verzekert namelijk de ouders van voldoende voedsel van goede kwaliteit. Wie een nestplaats kan vinden dicht bij het wad, hoeft bij het zoeken van voedsel veel minder moeite te doen dan een scholekster die verder weg in de duinen moet broeden of misschien wel ergens op het platte dak van een garage. De vogels die daar broeden, kost het foerageren veel meer tijd waardoor het nest ook langer alleen gelaten moet worden. Daardoor zijn eieren en jongen ook een gemakkelijker prooi voor allerlei rovers die trouwens op hun beurt ook weer op zoek zijn naar voedsel voor hún jongen. Misschien is wel het grootste

voordeel voor vogels die vlakbij het wad nestelen dat ze hun jongen al heel snel kunnen meenemen naar het wad. Dat scheelt heel wat heen en weer vliegen. Scholeksters blijven hun leven lang bij elkaar en zijn zeer gehecht aan hun territorium. Ze blijven terugkeren naar dezelfde plaats, soms wel dertig jaar lang. Dat doen ze ook als de kwaliteit van het territorium duidelijk terugloopt.

Vermoed wordt dat een gunstig gelegen territorium ook wat nadelen heeft.

De vogels moeten vroeg aanwezig zijn om hun plekje te bezetten en er gaat ook veel energie zitten in het verdedigen van die plek. Niet alleen de ouders voeren een concurrentiestrijd met anderen, ook de jongen binnen een gezin zijn in een strijd om voedsel gewikkeld. Het meest dominante jong verdrijft zijn broers en zusters tot het volledig verzadigd is, daarna komen minder bazige typetjes pas aan de beurt. De jongen lager in rangorde hebben dan ook meestal een lager gewicht. Omdat ze veel meer bedelen en daardoor meer opvallen, zijn ze ook een gemakkelijke prooi voor bijvoorbeeld zilvermeeuwen. Deskundigen leiden uit deze concurrentiestrijd tussen de jongen uit één nest af dat er een duidelijk voedseltekort is voor scholeksters.

VOEDSEL

Een geofefende volwassen scholekster eet vooral tweekleppige schaaldieren zoals mosselen, kokkels, nonnetjes en zwaardscheden. Deze bevatten per portie het meeste eiwit. Krabben, die ook een goede eiwitbron zijn, worden ook gegeten. Verder staan op het menu nog wormen als wadpier en zager maar die zijn voedsel van beduidend mindere kwaliteit. De lichaamsbouw en de snavel van een scholekster zijn aangepast aan de grote kracht die nodig is om schelpdieren te openen. Ze zijn gemiddeld tweemaal zo zwaar als andere ongeveer even grote vogels. Hun poten zijn buitengewoon zwaargebouwd, hun snavel heeft de vorm van een stevige beetel. Overdag vinden ze op zicht de plaatsen waar kokkels zijn ingegraven, 's nachts gebeurt dat op de tast. Hun snavelpunt heeft een goed ontwikkeld tastorgaan. Zodra de snavel op een schelpdier stuit, probeert de scholekster zijn snavelpunt tussen de schelphelften te wringen en de grote sluitspier te beschadigen. Lukt dat niet dan hakken ze een gat in het zwakste deel van de schelp. Jonge vogels moeten van hun ouders leren schelpdieren te openen. Jongen die geboren zijn ver weg van de Waddenzee krijgen deze kunst dus nauwelijks onder de knie. Voor scholeksters geldt echt 'wie geboren is als een dubbeltje zal nooit een kwartje worden'. Ze zijn klungels en blijven klungels die eigenlijk veroordeeld zijn tot voedsel van mindere kwaliteit, de brutaaltjes onder hen proberen wel voedsel te roven van de succesvollere soortgenoten. Soms lukt dat maar vaker krijgen ze een flink pak op hun donder. Meestal gaat het omgekeerd, succesvolle vogels roven van de sukkels als die ook eens een keer geluk hebben gehad bij het foerageren. Het is ook bijna onmogelijk voor de nakomelingen van sukkels zover op de maatschappelijke ladder te stijgen dat ze een beter nestgelegenheid in bezit kunnen nemen dan hun ouders. Maar ook jongen van 'beter gesitueerde ouders' hebben veel tijd nodig om

echt handig te worden in het verzamelen van voedsel. Waarschijnlijk duurt het daarom enkele jaren voor jonge vogels aan het broeden gaan. Voordat de oude vogels terugkeren naar het broedgebied scharrelen de jong volwassen vogels wel rond op mosselbanken maar zodra de oude garde terugkeert, verdwijnen de jonkies naar de minder voedselrijke plaatsen.

TEPIET-CEREMONIE

Als scholeksters hun territorium moeten verdedigen, nemen ze een merkwaardige houding aan: kop bijna in een lijn met de rug waarvan de veren opgezet zijn, de snavel recht naar beneden, terwijl er luid tepiet, tepiet, tepiet ... geroepen wordt. Hiermee waarschuwen ze mogelijke indringers weg te blijven. Die indringers zijn vaak jonge vogels die geregeld een kijkje komen nemen in een geliefd broedgebied, mogelijk om bekend te raken met het gebied en om te onderzoeken of er een plaatsje te veroveren is. Als het tepieten in een troepje gebeurt, gaat het meestal om lang voortslepen-de conflicten tussen burens over de grenzen van het territorium. Geregeld komt het tot echt vechten waarbij de veren in het rond vliegen. Zo'n rel kan vaak bijna eindeloos voortduren terwijl er steeds andere vogels bij betrokken raken. De indringer is vaak al lang verdwenen terwijl het hele gedoe verder gaat. Er is blijkbaar steeds een aanleiding om door te gaan! Een mogelijke verklaring is dat vogels bij het verdedigen van het eigen territorium het territorium van een ander betreden.

Om met belangstelling naar een groepje scholeksters te kijken, is het voor mij echt niet nodig precies te weten wat al hun gedoe te betekenen heeft. Ik vind het gewoon leuk om te zien dat er (ook) voor scholeksters blijkbaar allerlei omgangsvormen gelden die strak gehandhaafd dienen te worden.

De anderen

Karin Broer, foto Evert Jan de Kluizenaar

Een groot voordeel van zeilen is dat je zo ver weg van de anderen bent. Tenminste meestal. In een overvolle sluis van Kornwerderzand even niet, maar dan gaan de deuren open en daar gaat iedereen. Nog even zijn ze dichtbij. Maar na een poosje zijn de anderen buiten gehoorafstand en onderscheidt je alleen nog zeilpakken, geen mensen meer. Heerlijk. Rust. Je blijft natuurlijk wel registreren wat de rest doet. Hé, hij zet een reef. Doen wij dat ook? Hé, wat gaat die nou doen? Weet jij hoeveel zo'n Feeling steekt? Waarom gaat hij nu richting Texel? Het loopt nog zeker drie uur tegen. De anderen houden je toch bezig. Ze voeden je eigen onzekerheid, zeker als je een beginnend wadvaarder bent. Inmiddels hebben we geleerd ons eigen plan te trekken. We weten nu dat mensen de raarste dingen doen. Je hebt echt idioten die drie uur lang tegen de stroom in motoren. We weten ook dat boten een heel andere kiel kunnen hebben dan hun uiterlijk doet vermoeden. Voor de bruine vloot maken we nog altijd een uitzondering, dat zijn de professionals. Nog tamelijk groen op het wad, gingen we onderweg van Schiermonnikoog naar Ameland, we werden ingehaald door een Groninger boltjalk. Het was mooi fris weer. Noord 4. In het Westgat stonden nog golven van twee meter. Wij volgden netjes de tonnen, soms net bezeild, soms even de motor erbij. Richting Zuiderspruit zou de koers echt noord worden. Wat deed die tjalk? Die kruiste vrolijk voor en achter ons langs, hield wel zo'n beetje de richting van de betonde vaarroutes aan, maar niet meer dan dat. Hoeveel zou die steken? hooguit 60 centimeter dachten wij. Wij kwamen later binnen, wel zeer voldaan, want het meeste hadden we gezeild met een flinke gang. We gingen op zoek naar de schipper van die tjalk, want wij wilden wel eens weten hoeveel zo'n schip steekt: 1.10 op de hak! "Dat

hele wad is een fabel", riep hij vrolijk, "het had al een paar dagen noord en noord-west gewaaid, er was een flinke verhoging en spring naderde". Er was inderdaad op dat moment weinig wad.

Blindelings de bruine vloot volgen, is ook weer niet verstandig, merkten we paar jaar later. Onderweg naar Noordpolderzijk, tamelijk vroeg in het seizoen. We hadden nieuwe kaarten. Die haalden we maar eens te voorschijn toen een grote bruine vloot-platbodem bij het Pieterburwad rechtdoor koers zette richting de Zuid Oost Lauwers. Kan dat? Op de kaart was het een hele heuvel, om niet te zeggen een berg. Het was net voor hoog water. Zouden wij ook? Nou, toch maar niet.

Even later zagen we de platbodem in vol zeilte-nue onmiskenbaar stilliggen. De boel ging naar beneden. Een hoop rook. De motor bracht geen redding. Nee, hij zat vast, goed vast. De volgende ochtend bleek dat de platbodem die nacht toch de haven had bereikt. Even praten met de schipper. Niks aan de hand. Hij had even geprobeerd of de route van vorig jaar nog begaanbaar was.

In vol zeiltenue

DRUKWERK

Postbus 9524
9703 LM Groningen

TPG Post

Port betaald

Port payé

Pays-Bas